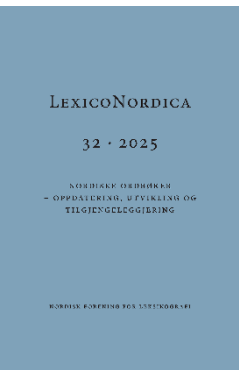

LexicoNordica

Titel:	Anmeldelse af Retskrivningsordbogen, 5. udgave	
Forfatter:	Holger Juul	
Kilde:	LexicoNordica 32, 2025, s. 265-279	
URL:	https://tidsskrift.dk/lexn/issue/archive	

© 2025 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Anmeldelse af *Retskrivningsordbogen*, 5. udgave

Holger Juul

Dansk Sprognævn: *Retskrivningsordbogen*. 5. udgave. Alinea, 2024.
1177 sider. Udgivelsesdato: 18/11 2024. Digital version: ro.dsn.dk.

1. Indledning

Retskrivningsordbogen (RO) er jo der man slår op for at få at vide hvordan ord staves. Så når der kommer en ny udgave af ordbogen, aktuelt 5. udgave (RO5), er det naturligt at spørge om der er ord der skal staves på en ny måde. Det vil jeg også gøre her – men først vil jeg opholde mig ved at RO ikke blot er en autoritet med hensyn til ortografi i snæver forstand, men også på flere andre områder.

Ordbogen dækker “rigssprogets almindelige ordforråd”¹, så det nye ved nye udgaver af RO er ikke mindst de nye ord som redaktionen har valgt at tage med. Ordbogens autoritet på dette område fremgår af mediernes omtale af nytilkomne ord, hvor det ikke sjældent bliver til at disse ord nu er blevet “optaget i det danske sprog”. RO bliver dermed indirekte normsættende som en liste over officielt anerkendte ord.

Ordbogen har også en betydelig autoritet når det gælder ord-dannelsen. Den giver oplysninger om ordenes form ved sammen-sætning og bøjning, hvilket klart nok er nødvendigt hvis brugerne skal kunne vide hvordan sammensatte og bøjede ord skal staves. Herved bliver RO indirekte normsættende også med hensyn til hvilke sammensætningsformer og bøjninger der overhovedet er “tilladt”.

1 <https://ro.dsn.dk/mere-om-retskrivningsordbogen/vejledning-til-indhold> (og den trykte ordbog s. 9).

Endvidere giver ordbogen regler for tegnsætning, som heller ikke hører til ortografien i snæver forstand. Her er kommareglerne blevet en slags føljeton, hvor hver ny udgave af RO ledsages af en ny runde offentlig debat om kommateringssystemer. RO5 er ingen undtagelse.

I det følgende vil jeg fremsætte nogle iagttagelser og vurderinger af RO5 der relaterer til de ovennævnte emner. Undervejs vil jeg i særlig grad interessere mig for hvordan ordbogen fungerer for urutinerede sprogbrugere såsom skoleelever. Allerførst vil jeg dog inspicere ordbogens fremtrædelsesformer, som omfatter både en digital udgave og en trykt.

2. Digital versus trykt ordbog

Som noget nyt er den primære udgave af RO nu den digitale udgave (ro.dsn.dk). Det vil sige at netversionen af ordbogen, inklusive løbende opdateringer, er den til enhver tid gældende.² Det er praktisk sådan, men så vidt jeg kan se, er det ikke en oplysning der flages med i den trykte ordbog, og ændringen er jo heller ikke just et argument for at købe et eksemplar til reolen. Et andet forhold der taler til fordel for den digitale udgave, er at den trykte ordbog er nået op på en vægt omkring 1,6 kg og en tykkelse på næsten 5 cm. Den er simpelthen svær at håndtere for brugere med almindelig fysik, og mange mindreårige elever vil stå helt af alle-rede her – men de vil nok under alle omstændigheder foretrække den digitale ordbog.

Layoutet i den trykte udgave er omtrent som i fjerde udgave (2012), men en forbedring er at alfabetet nu fremgår som et lodret indeks i højresiders højre margin med det aktuelle bogstav frem-

2 Dette fremgår her: <https://ro.dsn.dk/mere-om-retskrivningsordbogen/uddybende-laesning-om-ro-5/den-digitale-udgave-af-retskrivnings-ordbogen> – men ikke i forordet til den trykte ordbog.

hævet af en sort baggrund der går helt til kant og ses når bogen er lukket. På den måde kan man regne ud hvor man skal slå op for at finde et bestemt bogstav, og man får et indtryk af hvor meget de enkelte bogstaver fylder – med S-sektionen som den suverænt største.

limstift – Lissabon		
<i>med forskellige modersmål; historisk blandingssprog</i>	linolleums snit sb., -tet, linoleumssnit, -tene (linoleumstryk)	A
lingvist sb., -en, -er, -erne		B
<i>(person der beskæftiger sig med lingvistik)</i>	linolleums tryk sb., -ket, linoleumstryk, -kene (en trykmetode; billede fremstillet ved linoleumstryk)	C
lingvistik sb., -ken (sprog- videnskab)		D
lingvistisk adj., itk. d.s., -e (som vedrører lingvistik)	linolie sb., -n	E
linilment sb., -et, -er, -erne (salve)	linolsyre sb., -n	
linje sb., -n, -r, -rne (fork.: 1.); trække en linje; holde den slanke linje; tage linje 2 til stationen; knas på linjen	linse sb., -n, -r, -rne (optik et skiveformet glas- el. plastic- legeme; et frø; en kage), i sms. linse-, fx linseform, linsesuppe	F
linjeldommer sb., -en, -e, -ne	linsesuppe	G
linjefag sb., -et, linjefag, -ene, i sms. linjefags-, fx linjefagspraktik	linse sb., -n, -r, -rne (et enzym)	H
linjeføring sb., -en, -er, -erne; motorvejens linje- føring	linse sb., -n, -r, -rne (et enzym)	I
linjefølger sb., -en, -er, -erne	lipgloss sb., -en, lipglosser el. lipgloss, -erne	J
	lipid sb., -et, -er, -erne (et organisk stof)	K
	lipizaliner sb., -en, -e, -ne (en hest)	L
		M
		N

Figur 1: Opslag i RO5, med alfabetet som et lodret indeks i højre side.

Den digitale udgave har fået valgmuligheder, sådan at man kan vælge om opslagsordene skal præsenteres med danske eller latinske termer (fx *navneord*, *fælleskøn* henholdsvis *substantiv*, *utrum*), og disse kan igen vælges i fuld form eller med forkortelser (no., *fk.* henholdsvis *sb.*, *utr.*). Det er rart at kunne vælge selv, og ikkelingvister behøver så ikke kæmpe med kryptiske forkortelser. I den trykte udgave er det dog, givetvis af pladshensyn, forkortelserne der regerer, og her skal sprogbrugerne stadig lære at oplysningen i sms. ikke har noget med sms-beskeder at gøre, men betyder 'i sammensætninger'.

Et irritationsmoment er at opslag i den digitale ordbog ikke straks fører til alle oplysninger om det ord man har søgt på. Vil man se bøjningsoplysninger og sammensætningseksempler, må man klikke på ordet. Hvis man i stedet slår op i *Den Danske Ordbog* (DDO), spares man for dette klik og får dermed en lidt bedre brugeroplevelse. Det er en detalje, men det bliver til mange klik for den der bruger ordbogen meget.

På plussiden tæller det at søgemulighederne fra den nu nedlagte hjemmeside og app RO+ er tilgængelige, sådan at man kan søge med jokertegn. Det er en vigtig funktion for sprogforskere, og der er også mange pædagogiske muligheder i at søge efter ord med bestemte strukturer. Eksempelvis kan man med søgestrengen *\$\$\$\$| finde ord der har fem konsonantbogstaver (\$) i træk i slutningen af et ord (angivet med den lodrette streg). Der er kun et eneste hit, nemlig substantivet *borsjtj*. Det får mig til at spørge om der overhovedet er andre ord der ender på konsonant plus *j*. Svaret får man med søgestrengen *\$j|, men det gør en forskel om man har valgt *Søg i opslagsord* eller *Søg i bøjningsformer og sammensætningseksempler*. Med den sidste indstilling får man ud over *borsjtj* og forkortelserne *dj* og *kj* også tre verber med: *pulje*, *rutsje* og *talje*. Disse verber ender nemlig på *-j* i imperativ – men dette fremgår ikke af opslagene der ikke medtager imperativformer.

Søgninger kan med andre ord finde bøjningsformer som ikke vises i ordbogen, hvilket nok vil kunne forvirre en del brugere. Det gælder også genitiver, sådan at en søgning på *uis| foruden *croquis* finder substantivet *etui* – med den ikke viste genitivform *etuis*. Derimod finder denne søgning ikke verbet *cruise* hvis autoriserede imperativform således ikke kan være “cruis”, som ellers er den form jeg udleder af retskrivningsreglernes § 30.3.

Den digitale ordbog kommer ikke med forslag til hvilket ord der kan være ment, hvis man søger på en stavemåde der ikke er med i ordbogen. Søgninger på fx “cacao” og “prast” ender simpelthen blindt. Her er man igen lidt bedre hjulpet af DDO, hvor

“cacao” fører direkte til *kakao* og oplysning om at *cacao* ikke er en officiel stavemåde, og hvor “prast” fører til en række forslag, som måske kan hjælpe den urutinerede staver. Det oplagte ordforslag *præst* kommer dog først som DDO’s forslag nummer seks og efter det mindre sandsynlige forslag *prust*. For den usikre staver kunne RO, og til dels også DDO, gøres mere imødekommende på dette område.

En vis hjælp får man dog i RO, også i den trykte udgave, i form af henvisninger til forvekslingsord. Som bemærket af Torben Christiansen (Christiansen 2025) er henvisningerne dog ikke konsekvente. Eksempelvis henvises der fra *hviske* til *viske*, men ikke omvendt. Klassiske forvekslingsord blandt skoleelever såsom *ret-rat* og *man-mand* har ikke henvisninger. Indtrykket er således at henvisningerne til forvekslingsord primært er møntet på mere avancerede sprogbrugere. I lighed med en anmelder af 4. udgave (Theilgaard 2013) må man dog undre sig over at der ikke henvises fra *dosere* og *dossere* til *docere*, men kun indbyrdes mellem *dosere* og *dossere*. En støtte til at finde den rigtige stavemåde af lavfrekvente ord som disse har man dog i de betydningsangivelser som de fleste af dem er forsynet med.

3. Hvilke ord er med?

Den nye udgaves større omfang skyldes primært at antallet af opslagsord er forøget: ca. 67.500 i den trykte ordbog mod ca. 64.000 i 4. udgave. Det kan sådan set undre. Skyldes det at “rigssprogets almindelige ordforråd” er vokset? Eller er det redaktionens afgrænsning af hvad der er almindeligt, der er ændret? Måske, men forklaringen er også af mere teknisk art, idet eksempelvis forkortelsen *adm.* nu er fordelt på tre opslag, hvor de tre læsninger (*administration*, *administrerende* og *administrativ*) tidligere stod samlet. Udvidelserne afspejler muligvis også at det trykte format har sat

en grænse som man nu begynder at se stort på. I hvert fald læser man på ordbogens hjemmeside:

“Hvis ordbogen på et tidspunkt bliver udelukkende digital, er der ikke længere nogen pladsbegrænsning at tage hensyn til, og derfor vil der til den tid i mindre omfang blive fjernet opslagsord fra ordbogen. Antallet af ord der er fjernet i den nyeste udgave af *Retskrivningsordbogen*, er dog meget begrænset.”³

På samme side understreges det at når forældede ord som *A-post* og *nåddler* er forsvundet fra ordbogen, så betyder det ikke “at sådanne ord ikke (længere) findes i det danske sprog”.⁴ Spørgsmålet er så om man med den ubegrænsede digitale plads vil tage *A-post* og *nåddler* og andre bedagede ord med igen? Det håber jeg ikke, for det er vel stadig en væsentlig opgave at afgrænse og samle de mest *almindelige* ord i dansk? Jo, det må det være. Når man læser en redegørelse i *Nyt fra Sprognævnet* om RO5’s inklusion af *afholdskvinde* og flere andre ord på *-kvinde* (Andersen 2025), lægges der i hvert fald stor vægt på de nye opslagsords forekomst i almensproget.

Det er altid tankevækkende at se hvilke ord der er kommet til, fordi listen med nye ord⁵ jo tegner en slags portræt af samfundets udvikling i de seneste år. Men jeg har ikke kunnet finde nogen redegørelse for hvorfor antallet af *udgåede* ord i RO5 ikke er større, endsige en liste med disse. Og selve ordbogen har, så vidt jeg kan se, ikke beskrivelser eller henvisninger der forklarer hvordan redaktionen konkret har afgrænset det almindelige ordforråd. I betragtning af den autoritet RO tillægges, synes jeg dette er lidt ærgerligt. Hvis ordbogen gjorde nærmere rede for de redak-

3 <https://ro.dsn.dk/hvilke-ord-er-med-i-retskrivningsordbogen>.

4 *A-post* er faktisk heller ikke forsvundet helt da ordet optræder i forklaringen på opslagsordet *prioritaire*.

5 <https://dsn.dk/wp-content/uploads/2024/11/Nye-opslagsord-2024.pdf>.

tionelle principper og processer den bygger på, kunne det styrke brugernes forståelse for både ordbogens indhold og for sprogets udvikling.

4. Bøjninger og sammensætninger

Redaktionen af RO er, jævnfør citatet i forrige afsnit, tydelige om at ordbogen ikke bestemmer hvilke ord der findes i dansk. Derimod lader det til at redaktionen har det fint med at bestemme hvordan de ord der er taget med, skal bøjes og sammensættes. Eksempelvis fortæller retskrivningsreglernes § 30 at “[m]an danner imperativ af verber der i infinitiv ender på tryksvagt *-e*, ved at fjerne *e’et*”. Og på ordbogens hjemmeside forklares det at *slips* nu altid skal have fuge-*e* i sammensætninger. “Formen *slipsklædt* er dermed ikke længere korrekt.”⁶

Set fra brugernes synspunkt kan det være rart at få klar besked, det er jo gerne det man vil have når man slår op i en ordbog. Men der er tydeligvis sket noget siden Poul Lindegård Hjorth (formand for Dansk Sprognævn 1966-1973) for små tre årtier siden skrev:

“Men offentlige påbud om i almensproget at holde visse ord ude [...] er utænkelige. Det kan heller ikke tænkes, at staten skulle give sig af med at opstille regler for, hvordan danske ord skal dannes eller bøjes.” (Hjorth 1997)

Det der forekom Hjorth at være utænkeligt, er tilsyneladende nu blevet hverdag. Personligt finder jeg at den sproglige frihed begrænses uden god grund når brug af den (i hvert fald for mig) fuldt acceptable form *slipsklædt* skal være en slags civil ulydighed. Hvad angår imperativer, er det nyttigt med den klare regel, som tilsiger at man skal skrive *Cykl dog hjem!* fremfor **Cykel dog hjem!*

6 <https://ro.dsn.dk/oversigt-over-indhold-og-aendringer>.

Den ukorrekte form med *-el* ville være en lige så god gengivelse af udtalen, og den ville desuden undgå den påfaldende endelse på *-kl*, men en retskrivningsordbogs opgave er nu engang at udstikke en norm. Når det som her kan ske med en generel regel, er det fint.

På de mange områder hvor der i talesproget er variation i valget af bøjningsformer, ville jeg derimod som Lindegård Hjorth foretrække at man undlod at normere og nøjedes med at oplyse og eventuelt anbefale de mest gængse former. Ligesom *nåddler* fremdeles er et dansk ord, er ikkeinkluderede bøjningsformer som *dragede* (datidsform, diskuteret af Tarp 2002) og *kirsebærstene* (flertal ubestemt form, udgået i RO5) selvfølgelig også en del af det danske (bøjnings)ordforråd, selv om de ikke er udbredte nok til at være med.

Når de anførte bøjningsformer skal opfattes som de eneste tilladelige inden for den officielle norm, bliver det et irritationsmoment når man nogle gange skal lære at tage hensyn til forbud der forekommer inkonsekvente. Eksempelvis kan nogle af substantiverne i den voksende gruppe der har engelsk flertalsendelse som normeret mulighed (fx *boomers*, *daybeds*, *items*, *toasts*), bevare flertals-s'et i bestemt form (således *daybedsene*, *itemsene*), mens andre ikke kan (**boomersene*, **toastsene*). En artikel i *Nyt fra Sprognaevnet* medgiver at det ville være hensigtsmæssigt hvis man altid selv kunne udlede flertal bestemt form af flertalsformen, men forklarer at redaktionen har lagt mere vægt på at følge sprogbru- gen.⁷ Ordbogen bygger med andre ord på en beskrivelse af den mest udbredte sprogbrug, som så ophøjes til norm. Jeg er enig i at RO ikke skal indføre bøjningsformer uden empirisk grundlag, men jeg ville, som det er fremgået, foretrække at man afstod fra decideret normering af orddannelsen.

Der er dog ingen tvivl om at det er nyttigt for brugerne at få serveret opslagsordene ikke blot i deres grundform, men også med

7 <https://dsn.dk/nyt-fra-sprognaevnet/oktober-2023/normering-af-flertals-s-i-dansk-svensk-og-norsk-retskrivning>.

de gængse/anbefalede bøjninger skrevet helt ud. I 4. udgave kom verbernes nutidsformer med, og tak for det. Derimod er præsens participium (endnu) ikke en af de bøjningsformer der oplyses i RO – end ikke i retskrivningsreglerne. Som jeg har påpeget i anden sammenhæng (Juul 2025), er der ellers tale om en endelse der giver anledning til en betydelig mængde stavfejl. Og dog. Når det intetsteds i RO fremgår at *syng* har præsens participium-formen *syngende*, er “syngene” så egentlig en stavfejl?

5. Kommareglerne

Hvad angår reglerne for tegnsætning, må vi selvfølgelig en tur forbi kommareglerne. Her er den nye udvikling i RO5 at ordbogen ikke længere anbefaler udeladelse af komma før ikkeparentetiske ledsætninger.

Jeg har selv som daværende medlem af Dansk Sprognævns repræsentantskab været med til at vedtage denne ændring ud fra den betragtning at anbefalingen ikke lod til at have haft nogen videre effekt. Det store flertal af sprogbrugere ønsker tydeligvis at (forsøge at) markere starten af ledsætninger, selv om dette kræver betydelig grammatisk indsigt. Så lad dem dog. Helst så jeg at man helt droppede påbudt afgrænsning af ikkeparentetiske ledsætninger, for også slutkommaet kræver grammatisk indsigt på ganske højt niveau. Det er der ikke mange skoleelever der opnår uden et stort forbrug af undervisningstid, som nok kunne anvendes bedre. Så vidt jeg er orienteret, har vi ikke nogen tungtvejende dokumentation for at alle disse ledsætningsafgrænsende kommaer gør nogen væsentlig forskel for læsernes forståelse af tekster.

Med den droppede anbefaling har tilhængerne af startkomma klart nok vundet en sejr med RO5. Men lige for en ordens skyld: Det er fortsat tilladt at undlade at sætte startkomma, sådan som jeg gør i nærværende tekst.

Hvad jeg kan savne, er en mere pædagogisk rammesætning af de kommaregler som vi nu engang hænger på. De indledende bemærkninger (retskrivningsreglernes § 45) anfører at komma-reglerne “med enkelte undtagelser” er “identiske med reglerne for traditionelt grammatisk komma”. Den forudsætningsløse sprogbruger der slår op i RO5 for at lære at sætte komma, må føle sig fremmedgjort her, for hvad er så de traditionelle regler for grammatisk komma? Det står der ikke noget om i RO5. Man skal helt tilbage til ordbogens 1986-udgave for at finde regler for noget der kaldes grammatisk komma.

Som det fremgår, præsenterer § 45 muligheden for at udelade startkomma som en *undtagelse* fra noget der i sig selv må forekomme dunkelt (nemlig det grammatiske komma). Som jeg ser det, ville det være både enklere og bedre at forklare at der med udeladelse af startkomma er noget grammatisk man *ikke* behøver at beherske (nemlig identifikation af ledsætningers begyndelse). Og hvorfor ikke starte med at forklare lidt om kommaers kommunikative funktion – hvor skal man overhovedet bruge dem? Kort sagt må det være på tide at viske tavlen ren og etablere en ramme der taler til nutidens sprogbrugere, inklusive dem der ikke var født i 1986. Måske kunne dette endda bidrage til at hæve niveauet i den evige kommadebat?

Selve formidlingen af reglerne har jeg ingen indvendinger imod. På plussiden kan det noteres at Sprognævnet sammen med Syddansk Universitet tilbyder et glimrende online kommakursus (komma.sdu.dk).

6. Ændrede stavemåder

Nu er det endelig tid at vende tilbage til mit indledende spørgsmål: Er der ord der skal staves anderledes i RO5? Ja, det er der da, men det er mindre justeringer der er tale om. Dette følger af

bekendtgørelsen om Dansk Sprognævns virksomhed⁸, som siger at hovedprincipperne for dansk retskrivning er traditionsprincippet og sprogbrugsprincippet. RO skal med andre ord videreføre de stavemåder vi allerede bruger (traditionsprincippet), og kun indføre justeringer hvis såkaldt gode og sikre sprogbrugere er begyndt at afvige fra traditionen (sprogbrugsprincippet).

For skoleelever ville det oplagt være en fordel hvis RO tilpassede de talrige stavemåder der ikke stemmer særlig godt med udtalen i moderne dansk (Juul & Heegård Petersen 2021). Det giver den nævnte juridiske ramme bare ikke hjemmel til, medmindre de famøse gode og sikre sprogbrugere af sig selv er begyndt at bruge mere lydrette stavemåder. At dette ikke sker i større stil, skyldes formentlig at gode og sikre skriftsprogsbrugere i vid udstrækning kender og respekterer RO-normen – for ellers kan man vel ikke kalde dem gode og sikre?⁹

Nogle af justeringerne i RO5 går faktisk i retning af det mere lydrette.¹⁰ Således har verbet *at pibe* nu fået den udtaleoverensstemmende sideform *at pive*. Og hvor å-lyden i *med det vons* tidligere skulle skrives med *o*, kan man nu også bruge *u*, som er den langt mest almindelige danske stavemåde for kort å-lyd.¹¹ En lignende tilpasning fik man med 1986-udgaven hvor *nubret* blev indført som alternativ til *nopret*. I forhold til skoleelevers staveudvikling er disse justeringer dog i mikroafdelingen. Hvis det skulle batte, kunne man tage fat på nogle af de andre ord med kort å-lyd og tillade *u* som stavemåde, fx *onkel* > “unkel” (jf. *dunkel*), *ost* > “ust” (jf. *rust*). Eller man kunne gå mere radikalt og systematisk til værks og indføre *å* som standardstavemåde for kort å-lyd. Men det er der ingen udsigt til at man gør, så længe sprogbrugen hos

8 <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2024/1059>.

9 <https://dsn.dk/wp-content/uploads/2021/01/september-2015-pdf.pdf>.

10 En oversigt over justeringerne kan ses på <https://ro.dsn.dk/mere-om-retskrivningsordbogen/uddybende-laesning-om-ro-5/normændringer-paa-enkeltordsniveau>.

11 Dette kan man verificere ved opslag på Center for Læseforsknings netsted bogstavlyd.ku.dk.

de gode og sikre følger traditionen. Det er betegnende at afsnittet om hvordan dansk ortografi kunne gøres mere regelmæssig i Christian Becker-Christensens værk *Dansk Retskrivning: Bogstav – Lyd – Bogstav* (Becker-Christensen 2021, afsnit 2.6.6-2.6.11) har overskriften “Nogle (u)mulige generelle reguleringer”.

Bekendtgørelsen om Dansk Sprognævns virksomhed åbner mulighed for tilpasninger, selv når sprogbrugen ikke af sig selv er gået den vej, når det gælder franske lån som *kalkule* og *kostume*. Disse skal dog fortsat skrives med *u*, selv om rimende låneord (*molekyle* og *kutyme*) har lydt *y*. Hvis man stemte om stavemåderne, ville tilpasninger nok også nærmere gå i den modsatte retning, altså til “molekule” og “kutume/koutume”. Gennemgående lægger sikre sprogbrugere nemlig ikke den store vægt på stavemåders lydrethed. Det ses i en række sprogbrugstilpassende justeringer i RO5, hvor *papaya* nu skal have *y* (RO4 havde *papaja* med *j*), og hvor *odør* nu igen kan staves *odeur*.

De nye stavemåder *papaya* og *odeur* gør ikke livet lettere for skoleelever, men de afspejler ordenes fremmede oprindelse. Ordene får med de nye stavemåder en duft af noget eksotisk. Hvad angår *odeur*, kan endelsen *-eur* desuden ses som et nyttigt signal om at sidste stavelse udtalemæssigt adskiller sig fra domesticerede ord som *chauffør*, *redaktør*, *kulør* som i modsætning til *odeur* har stød på sidste stavelse. Spørgsmålet er så om *charmør*, der heller ikke har stød i standardudtalen, skal have sideformen *charmeur*. Men nej, det skal den nok ikke, for *charmør*, der ligesom *odør* blev indført i 1986, lader til at have fået de gode og sikre (og inkonsekvente) sprogbruges accept.

7. anbefalinger

Jeg ejede i flere år en hæftet, uopsprættet udgave af *Ordbog over det danske Sprog*. Jeg endte med at splitte et af bindene ad og ta-

petsere en væg med de udfoldede ark. Måske kan jeg engang finde en lignende kreativ anvendelse af mit trykte eksemplar af RO5. Jeg tror ikke jeg kommer til at bruge det så længe der er adgang til en digital udgave som er hurtigere at slå op i, og som endda vil være mere kurant når der kommer opdateringer.

Til skoleelever og andre urutinerede skriftsprogbrugere vil jeg til de fleste formål anbefale netudgaven af DDO fremfor RO eftersom man her får det samme (oplysninger om normerede stavemåder) og mere til (betydningsbeskrivelser, flere sprogbrugseksempler, oplysninger om ikkenormerede stavemåder etc.). Og tilmed har DDO et lidt mere brugervenligt interface, der også som en nyttig håndsrækning omfatter en "mente du"-funktion ved opslag på ikkegenkendte ordformer.

RO har dog noget DDO ikke har, og som skoleelever bør stifte bekendtskab med, nemlig retskrivningsregler. Disse er efter min vurdering solidt formidlingshåndværk, men i hvert fald på kommaområdet kunne jeg, som det er fremgået, ønske mig en mere pædagogisk rammesætning, der ikke stiller større krav end højst nødvendigt til brugernes forudsætninger.

RO har også en retskrivningshistorisk hjemmeside, rohist.dsn.dk (ROhist), hvor man kan følge ordenes normerede stavemåder fra 1872 og frem til 2012 (dvs. RO4). Denne søgefunktion er måske mest interessant for ortografinorder, men den har også et stort potentiale i pædagogisk sammenhæng, fx når man læser tekster af ældre dato, når man vil vise at (skrift)sproget er en foranderlig størrelse, og når man vil sætte staveundervisning i perspektiv. Jeg håber derfor at ROhist bliver opdateret så RO5 kommer med. Det fremgår ikke af hjemmesiden om der er planer om dette.

Afslutningsvis vil jeg fremhæve at RO opfylder en vigtig funktion ved at identificere rigsmålets *almindelige* ordforråd. Jeg kunne ønske mig mere tydelighed om hvordan dette begreb defineres og operationaliseres – men grundlæggende er det nyttigt at få udpeget de ord man vil kunne støde på i almensproget, sådan at de for

sprogbrugerne mest relevante ord ikke forsvinder i et hav af sjældent brugte ord og fagtermer. Måske kunne man endda forestille sig en funktion der tillod brugerne at vælge mellem forskellige afgrænsninger af det almindelige.

En praktisk anvendelse af RO-redaktionens afgrænsningsarbejde er krydsogtværsspillet Wordfeud. Kun hvis en ordform er med i RO, er den acceptabel og pointgivende. Uden en sådan stringent afgrænsning mister spillet noget af sin appel. Jeg ærgrer mig dog stadig over en spilsituation hvor jeg kunne lægge samtlige syv bogstavbrikker (en såkaldt *bingo*) og stove ordet *boxplot*. Det ord er nemlig ikke med i RO.

Litteratur

Ordbøger, korpusser og digitale resurser

DDO = *Den Danske Ordbog*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. <<https://ordnet.dk/ddo/>> (april 2025).

Ordbog over det danske Sprog 1-28 (1919-1956). Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. København: Gyldendal.

RO4 (2012) = *Retskrivningsordbogen*, 4. udgave. København: Dansk Sprognævn/Alinea.

RO5 (2024) = *Retskrivningsordbogen*, 5. udgave. København: Dansk Sprognævn/Alinea. Online: <<https://ro.dsn.dk/>> (april 2025).

ROhist = *Retskrivningsordbøger gennem historien*. Dansk Sprognævn. <<https://rohist.dsn.dk/>> (april 2025).

Anden litteratur

Andersen, Margrethe Heidemann (2025): *Afholdskvinde, ankerkvinde og redningskvinde – hvorfor skal sådanne ord være i Retskrivningsordbogen? I: Nyt fra Sprognævnet* 2025(1), 18-22.

- Becker-Christensen, Christian (2021): *Dansk Retskrivning. Bogstav – Lyd – Bogstav. En grafemisk beskrivelse af dansk ortografi*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Christiansen, Torben (2025): Ny udgave af Retskrivningsordbogen. I: *Læsepædagog* 73(1), 28-29.
- Hjorth, Poul Lindegård (1997): Ret og galt at stave. I: *Fra Egtved-pigen til Folketinget*. København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. 109-132.
- Juul, Holger (2024): 1,6 kilo danske ord – og en manglende bøjningsendelse. En bemærkning til den nye retskrivningsordbog. I: *Mål og Mæle* 45(3), 5-7.
- Juul, Holger & Jan Heegård Petersen (2021): Om analyse af stavfejl. Årsager, korrespondensregler og udtalevariation. I: *NyS* 60, 112-149. <<https://doi.org/10.7146/nys.v1i60.129352>>.
- Tarp, Sven (2002): Kritiske bemærkninger til den officielle danske retskrivningsordbog. I: *LexicoNordica* 9, 195-208. <<https://doi.org/10.7146/ln.voi20.20883>>.
- Theilgaard, Liisa (2013). Anmeldelse af Retskrivningsordbogen, 4. udgave. I: *Danske Studier* 2013, 197-202.

Holger Juul
 lektor, ph.d.
 Center for Læseforskning
 Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab
 Emil Holms Kanal 2
 DK-2300 København S
 juul@hum.ku.dk